

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Latvanen, J. ; Päällysaho, S. & Lahtinen, H. (2018) Fokuksessa ammattikorkeakoulujen avoimuuden vahvistaminen. Kreodi 3.

URL: <https://www.kreodi.fi/en/25/Uutta/485/Fokuksessa-ammattikorkeakoulujen-avoimuuden-vahvistaminen.htm>

Fokuksessa ammattikorkeakoulujen avoimuuden vahvistaminen

Jaana Latvanen
Seliina Päälyssaho
Hanna Lahtinen

Ammattikorkeakoulujen avoimen TKI-toiminnan kehittäminen käynnistyi keväällä 2015 Avoimuuden lisääminen korkeakoulujen käyttäjälähtöisessä innovaatioekosysteemissä - hankkeen myötä. Kuluneen kolmen vuoden aikana on saatu paljon aikaan, mutta tekemistä riittää yhä.

Ammattikorkeakoulujen avoimen toimintakulttuurin kehittymistä on seurattu OKM:n vuosina 2015 ja 2016 toteuttamien arviointien avulla (Avoin tiede 2015; Open Science 2017). TKI-toiminnan avoimuutta on kehitetty edelleen niiden jo lähes kaksi vuotta sitten saatujen arvioiden jälkeen, mikä näkyy mm. ohjeistusten ja toimintapolitiikkojen julkaisemisena. Viimeisin julkistus tapahtui huhtikuussa, kun pääkaupunkiseudun 3amkia julkaisivat yhteiset Viisaan avoimuuden periaatteet (Viisas avoimuus 2018). Avoimuuteen liittyvät teemat ja kysymykset ovat tulleet vähitellen osaksi amkilaisten puheenpartta – osaksi meidän kaikkien arkea.

Avoimuus toteutuu jo melko hyvin TKI-toiminnan tulosten jakamisessa eli julkaisutoiminnassa. Ammattikorkeakoulujen TKI-vaikuttavuuskyselyn mukaan (Arene, 2017) vuonna 2016 julkaisutyyppien A–E avoimuus vaihteli ammattikorkeakouluittain melko lailla ääriäidasta toiseen, alle kymmenestä jopa 88 %:iin, keskiarvon ollessa 55 %. Alustavat tiedot vuodelta 2017 osoittavat edelleen voimakasta kasvua, sillä jo noin 69 % kaikista julkaisuista on avoimesti saatavana. Avoimesti saatavana olevien julkaisujen osuus kaikista julkaisuista vaihteli vuonna 2017 ammattikorkeakouluittain 38–100 %:iin. (Arene 2018.) Ilvan (2018) Juuli-tietokannasta tekemän analyysin mukaan ammattikorkeakoulujen vertaisarvioituista tieteellisistä artikkeleista (julkaisutyyppit A1–A4) oli vuonna 2016 avoimia 47,9 % ja vuonna 2017 jo 56,0 %. Nousu selittynee ainakin osaksi rinnakkaistallentamisen lisääntymisenä. Esimerkiksi Theseuksen rinnakkaistallennuskokoelmat ovat kasvaneet merkittävästi.

Monet ammattikorkeakoulujen tieteelliset julkaisut ilmestyvät jo lähtökohtaisesti avoimissa julkaisukanavissa tai ne voidaan avata rinnakkaistallentamalla. Rinnakkaistallennusoikeus selviää usein Sherpa/Romeo-palvelusta. Amatillisten ja suurelle yleisölle suunnattujen julkaisujen avaaminen rinnakkaistallentamalla on sen sijaan haastavampaa, sillä lupa on selvitettävä kustantajakohtaisesti. Monet kustantajat myöntävät luvan, mutta silti osa kaupallisten kustantajien kanavissa ilmestyvistä julkaisuista jää avaamatta. Avaamista voivat estää myös kuviin liittyvät tekijänoikeudet.

Valtakunnallista yhteistyötä

Kansallisissa avoimen tieteen ja tutkimuksen hankkeissa tehty kehittämistyö edistää myös ammattikorkeakoulujen avoimuuden osaamista ja toimintakulttuuria. Meneillään on kehittämisprojekteja, jotka helpottavat mm. tutkimukseen liittyvien tietovirtojen liikkumista järjestelmästä toiseen tehostaen näin kansallisen tietopääoman hallintaa. Myös monia jo käytössä

olevia palveluita on uudistettu tai ollaan parhaillaan uudistamassa. Ajankohtaisista kehittämishankkeista, päivityksistä ja ohjeistuksista voi mainita muun muassa seuraavat:

- Kansallinen tutkimustietovarantohanke kokoaa yhteen julkaisuja, tutkimusaineistoja, tutkimusinfrastruktuureita, tutkijoita, hankkeita ja projekteja sekä tutkimusryhmiä koskevia metatietoja. Integrointi aloitetaan VIRTJA-julkaisutietopalvelusta. SeAMK on lupautunut pilotoimaan tutkimustietovarantoon siirrettäviä tietoja ammattikorkeakoulujen näkökulmasta.
- FAIRDATA-palvelukokonaisuus, johon kuuluvat datan säilyttäminen (IDA), datan kuvailu (Qvain), aineiston julkistaminen ja haku (Etsin) ja aineiston vienti pitkäaikaissäilytykseen (TPAS). Tämä palvelukokonaisuus valmistuu lähiaikoina.
- DMPTuuli-aineistonhallintatyökalun kansalliset ohjeet on päivitetty ja muokattu aiempaa selkeämmäksi käyttäjäpalautteen perusteella. Ohjeet ovat saatavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Valmisteilla on myös ohjeistus, joka tukee henkilötietoja ja arkaluonteisia henkilötietoja sisältävän datan hallintaa.
- Tietoarkisto on päivittänyt henkilötietojen tunnisteellisuuteen ja anonymisointiin liittyvät ohjeistukset vastaamaan EU:n uutta tietosuojasetusta.
- Data-asiain kansalliskomitea on laatinut dataviittaustiekartan ja sen osana dataviittausten mallin. Tutkimusdatan viittauskäytännöt vaativat toimenpiteitä, jotka koskevat tutkimusprosessin eri toimijoita rahoittajista ja tutkijoista kirjastoihin ja arkistoihin.

Edellä mainituissa kehittämishankkeissa tarvitaan myös ammattikorkeakoulujen näkemystä ja aktiivista panosta esimerkiksi tutkimustietovarannon kehittämisessä niin, että palvelut tukisivat mahdollisimman hyvin myös ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan tarpeita. Tähän liittyy myös jo käynnistetty JUSTUS–Theseus -integraation kehittäminen, jonka tavoitteena on julkaisutietojen siirtäminen JUSTUKsen kautta VIRTJAan ja samalla rinnakkaistallennus Theseukseen.

Tutkimusaineistojen hallinnassa on kehitettävää

Tuleva kansallinen tutkimustietovaranto parantaa olemassa olevien järjestelmien toimintaa yhdistämällä tietoja kansallisella tasolla, mutta se ei korvaa organisaatioiden omia järjestelmiä eikä kansainvälisiä tutkimustietoja välittäviä järjestelmiä. Julkaisujen hallintaa haastavampi kysymys ammattikorkeakouluissa on tutkimusaineistojen hallinta, jossa edelleen ollaan alkutaipaleella. Vain noin puolet ammattikorkeakouluista on tähän mennessä avannut tutkimusaineistojaan (Arene, 2018).

Päätyneen ATT-hankkeen aikana Reportronic-hankkeidenhallintaohjelmistoa kehitettiin vastaamaan paremmin TKI-aineistojen hallinnan vaatimuksia. Järjestelmä on käytössä useassa ammattikorkeakoulussa. Ohjelmistoon lisättiin osio aineistonhallintasuunnitelman tallentamista varten ja lomake, johon hankkeissa kerättyjen aineistojen metatiedot tallennetaan. Kehitystyön tuloksena tiedot hankkeissa kerättyistä aineistoista saadaan talteen ja niitä voidaan hakea järjestelmästä erilaisilla hakuehdoilla. Rajapinnan kautta aineiston tiedot siirtyvät niin haluttaessa myös organisaation julkisille verkkosivuille hankkeen tietojen yhteyteen. Reportronicin uudet ominaisuudet eivät kuitenkaan ratkaise varsinaisten aineistotiedostojen säilyttämistä. Esimerkiksi SeAMKissa tiedostot kerätään suljetulle verkkolevylle ja ohjeistuksissa suositellaan myös mm.

kansallisten data-arkistojen käyttöä. Laureassa ollaan myös ottamassa Reportronicia käyttöön aineistojen metatiedon kuvailussa. Data-aineistoja suunnitellaan tallennettavaksi CSC:n kehittämiin palveluihin, käynnistymässä on esimerkiksi pilotti sensitiivisen datan tallentamisesta ePoutaan.

Yhdessä tehdään edelleen

Hyvänä uutisena voi kertoa, että ammattikorkeakoulujen avoimen toimintakulttuurin kehittäminen saa jatkoa OKM:n myöntämän kärkihankerahoituksen turvin. Juuri vapun alla tullutta tietoa hankkeen rahoituspäätöksestä saatiin odottaa kauan. Mutta odotus palkittiin ja avoimuuden kehittämistyön uusi aalto voi alkaa.

Uusi hanke, Ammattikorkeakoulujen avoin TKI-toiminta, oppiminen ja innovaatioekosysteemi (eli tutummin Amkien avoin TKI), jatkaa ammattikorkeakoulujen avoimen TKI-toiminnan kehittämistä luontevasti siitä, mihin edellisessä hankkeessa päästiin. Työtä tehdään nyt entistä laajemmassa verkostossa, sillä hankkeeseen osallistuu 11 ammattikorkeakoulua ja yksi yliopisto (SeAMK, Laurea, Haaga-Helia, Karelia, LAMK, Lapin AMK, Metropolia, TAMK, TuAMK, SAMK, XAMK ja Aalto yliopisto.) Hankkeen toimenpiteet ja tavoitteet on organisoitu viiteen työpakettiin 1) Avoimen toimintakulttuurin vahvistaminen, 2) Avoimuuden palveluverkoston (help desk) käynnistäminen 3) TKI-integroidun oppimisen avaaminen 4) Aineistojen kestävä käyttö ja 5) Kohti avoimia innovaatioita. SeAMK koordinoi työpaketteja 1, 4 ja 5 ja Laurea työpaketteja 2 ja 3. Koko hankkeen vetovastuu on SeAMKilla ja se jatkuu vuoden 2020 loppuun saakka.

Hankkeen työpakettien tavoitteiden toteutuessa ammattikorkeakoulujen avoin TKI-toiminta on noussut aivan uudelle tasolle. Jälleen kerran tarvitaan aktiivisia ja sitoutuneita amkilaisia viemään asioita eteenpäin ja toimimaan verkostona niin amkien sisällä, amkien kesken kuin kaikkien muidenkin avoimen tieteen ja tutkimuksen toimijoiden kanssa. Kun aikaisemmassa hankkeessa fokus oli TKI-toiminnan avaamisessa, uudessa hankkeessa se laajenee myös oppimiseen, erityisesti TKI-integroituun oppimiseen. Tätä kautta avoimuuden kehittämiseen osallistetaan entistä laajemmin niin opettajat kuin opiskelijat.

Avoimuuden järjestelmällinen kehittäminen TKI-hankkeen koko elinkaaren aikana auttaa pitämään amkien TKI-työn korkeatasoisena, läpinäkyvänä sekä toistettavissa olevana. Se tukee myös uusimman tiedon ja ideoiden liikkumista sekä edistää TKI-työn tulosten vaikuttavuutta. Vielä kuitenkin tarvitaan yhä parempaa osaamista ja toimintamallien vakiinnuttamista. Ja mikä tärkeintä – yhdessä tekemistä. Onkin mielenkiintoista nähdä, miten amkit asemoituvat avoimuuden porrasaskelmille, kun avoimen toimintakulttuurin kypsyytystasoa arvioidaan seuraavan kerran vuonna 2019.

Lähteet

Avoin tiede ja tutkimus -hanke. Avoin tiede ja tutkimus Suomessa: toimintakulttuurin avoimuus korkeakouluissa vuonna 2015. 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016122731707>

Arene. 2017. TKI-toiminnan vaikuttavuus. Julkaisematon.

Arene. 2018. TKI-toiminnan vaikuttavuus. Julkaisematon.

Ilva, J. Päivitetty 28.3.2018. Suomalaisten yliopistojen OA-julkaisut. Kansalliskirjasto. Keskustelufoorumi. <https://foorumi.kiwi.fi/t/suomalaisten-yliopistojen-oa-julkaisut/751/5>

The Open Science and Research Initiative (ATT). 2017. Open Science and Research in Finland Evaluation of Openness in the Activities of Research Institutions and Research Funding Organisations in 2017. Helsinki: Finland's Ministry of Education and Culture.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017111350612>

Viisas avoimuus: 3AMK:n yhteiset avoimuuden lupaukset ja periaatteet. 2018. Haaga-Helian, Laurean ja Metropolian strateginen liittouma (3AMK).

<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/3AMK%20Viisas%20avoimuus.pdf>